

УДК 340.114

*І. М. Ситар***МЕТОДОЛОГІЯ ПОРІВНЯЛЬНОГО ПРАВОЗНАВСТВА
В КОНТЕКСТІ АКУЛЬТУРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ
(СТРУКТУРНИЙ І СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ)**

Постановка проблеми. Для аналізу акультурації в праві варто використовувати весь методологічний інструментарій, вироблений юридичною наукою, порівняльним правознавством та іншими гуманітарними науками.

У словниках термін «методологія» тлумачать у двох значеннях: 1) сукупність прийомів, що застосовуються в будь-якій науці відповідно до специфіки об'єкта її пізнання; 2) вчення про науковий метод пізнання й перетворення світу [1, с. 553].

Термін «методологія» в буквальному сенсі означає вчення про методи пізнання (лат. *logos* – наука, знання, метод). У літературних джерелах подаються різноманітні тлумачення поняття «методологія»: 1) найбільший філософський метод пізнання; 2) система методів, що використовується тією чи іншою наукою; 3) особлива галузь знань, що слугує своєрідним джерелом забезпечення методів дослідження; 4) для конкретних наук філософське вчення про методи пізнання та практики [2, с. 64].

Звернення до методології зумовлюється прогресивним розвитком науки, вирішенням раніше невіршених проблем. Така інтенсивність насамперед визначається потребами більш глибокого розуміння та всебічного пізнання складних процесів суспільного буття й перспектив його перетворення, що стало тенденцією її сучасного поступового розвитку [3, с. 60–61].

Для аналізу акультураційних процесів методологію варто розуміти як сукупність знань про методи та їх взаємодію, особливо в частині застосування філософської методології загалом і порівняльно-правового методу зокрема для аналізу цих явищ. Це пов'язано з тим, що процеси взаємодії, «діалоговості» правових систем потребують дослідження в контексті сучасного біполярного світу.

Вважаємо за доцільне розглядати методологію як вчення про методи пізнання й перетворення дійсності, застосування принципів світосприйняття до процесу пізнання, духовної творчості та практики.

Стан дослідження. Дослідження акультурації в праві вимагає певного методологічного інструментарію, який аналізувався в працях вітчизняних і зарубіжних дослідників: Л.А. Луць, П.М. Рабіновича, М.С. Кельмана, Н.М. Оніщенко, М.І. Козюбри, О.Д. Тихомирова, М.А. Дамірлі, В.М. Сиріх, Ю.О. Тихомирова, М.М. Марченко, В.С. Нерсисянца та інших, які розробили концептуальні засади методології дослідження акультураційних процесів.

Виклад основного матеріалу. Методологія порівняльного правознавства, будучи явищем інтегральним, містить методи, підходи, принципи й засоби, якими визнається стратегія наукового пізнання правових систем світу. Результати наукової і практичної діяльності людей залежать не тільки від того, хто діє (суб'єкт) чи на що спрямована пізнавальна діяльність (об'єкт), а й від того, з допомогою якого методологічного інструментарію здійснюється сам пізнавальний процес [4, с. 3].

Методологія наукового пізнання в процесі аналізу акультураційних процесів повинна базуватися на визначених для неї принципах: а) єдності теорії та практики; б) визначеності; в) конкретності; г) пізнавальності; д) об'єктивності; е) причинності; є) розвитку [6, с. 12].

Доцільно зазначити, що юридична методологія загалом і методологія порівняльного правознавства зокрема базуються на загальнофілософських принципах. Основні поняття й категорії запозичуються із загальної методології, певним чином моделюючи ситуацію, що стосується правових аспектів; у такий спосіб відбувається адаптація до юриспруденції чи порівняльного правознавства. В.С. Нерсисянц визначає це як процес юридизації загальнофілософської методології, під яким розуміє юридико-понятійну трансформацію інших неюридичних методів і дисциплін, їх перетворення з позиції права та їх включення в новий пізнавально-сенсовий контекст предмета й метода юридичної науки [7, с. 23].

Щоби методи та способи інших наук були застосовані як прийоми власне юридичного пізнання, як пізнавальні засоби й компоненти самого юридичного методу, юридизація методів інших наук є необхідною умовою й вимогою методологічної та предметної однорідності й чистоти юридичної науки [7, с. 23].

Безперечно, у юридичній науці активно використовуються загальні та загальнонаукові методи. Це закони діалектики, методи й прийоми логіки, системного та структурно-функціонального метод-аналізу, моделювання, експериментування тощо.

Отже, методологія юридичної науки в цілому й порівняльного правознавства зокрема повинна позбуватися методологічного монізму. І чим ширшою буде система юридизованих методів, тим ефективнішим буде наукове дослідження в галузі права.

Сучасні дослідники-компаративісти зазначають, що «будь-яка наукова діяльність немислима без філософського підходу до пояснення явищ, що складають об'єкт дослідження тієї чи іншої науки. Незалежно від того, усвідомлюють це вчені чи ні, вони використовують ті філософські кон-

цепції, теорії, доктрини, які відповідають їх світогляду й певною мірою визначаються ідеологічними поглядами, практичним досвідом та іншими чинниками. Філософська методологія є методологією найвищого рівня узагальнення. Жодні спеціально-наукові рівні методологічного аналізу (хоча вони можуть мати світоглядне значення) не можуть надати світогляду філософсько обґрунтованого характеру» [8, с. 183].

На основі філософської методології створюється філософсько-світоглядний фундамент, що базується на різноманітних теоріях, концепціях, парадигмах і т. д., які вироблені століттями в процесі людської діяльності. Зокрема, це концепції позитивізму, природного права, екзистенціалізму, сучасної феноменології й синергетики, які є джерелом міждисциплінарних підходів до методології порівняльного правознавства й дослідження акультураційних процесів як на макро-, так і на мікрорівні.

Необхідність розвитку й удосконалення методології сучасного порівняльного правознавства зумовлена як ускладненням і динамізмом об'єкта пізнання – правової реальності, так і самого процесу наукового пізнання та його засобів. Поява нових та удосконалення наявних наукових методів зумовлені необхідністю точного й адекватного відображення всього різноманіття та складності правової реальності. Вимоги всебічності й точності результатів конкретного юридичного дослідження постають із необхідності комплексного використання різних методів у їх єдності та взаємодоповненні.

На сучасному етапі проникнення в юридичну науку загалом і порівняльне правознавство зокрема способів, прийомів і процедур дослідження, притаманних іншим наукам, не є механічним процесом, а супроводжується відповідною їх перебудовою, трансформацією, пристосуванням до специфіки об'єктів правової дійсності [9, с. 90–91].

Наприклад, філософсько-правова методологія активно застосовується для дослідження акультураційних процесів. Синергетика як наука про самоорганізаційні й самореалізаційні процеси допомагає спрогнозувати подальший розвиток різних державно-правових явищ.

Нелінійний процес діалогості правових культур відрізняється від однієї лінійних процесів розвитку матерії. Синергетика виходить із того, що всі природні й суспільні системи розвивають нелінійно, з великою часткою випадковості, яка є генератором нового в цих системах. Саме воно обумовлює саморозвиток, самоорганізацію системи, які у свою чергу забезпечують її впорядкованість [10; 11].

Такі положення починають застосовуватись у вітчизняному порівняльному правознавстві під час аналізу правових систем, зокрема для розуміння акультураційних процесів, які відбуваються в Західній, Центральній і Східній Європі. Це стосується інтеграційних процесів, що відбуваються й будуть відбуватися в Україні. Такий підхід відкриває широкі можливості для нового бачення історії становлення й сучасного стану національних правових систем і їх подальшого розвитку. Варто погодитися з М.І. Козюброю, який у праці «Методологія права: концептуальні підходи» зазначає, що право за своєю природою – це результат багатofакторного впливу: природного й

соціального, економіки й політики, ідеології та психології, релігії й моралі, національної культури та традицій і т. д. Причому принципове значення має не стільки якийсь окремий із названих чинників, скільки спосіб взаємодії між ними, який у різні історичні періоди, епохи був різним [12, с. 24].

Інтеграційні процеси – це взаємодія насамперед між культурними феноменами, між правом різних народів, що загалом становить акультурацію в праві. Також варто зазначити, що європейський правовий простір утворювався з єдиного права, з формування єдиного правового світогляду.

Аналізуючи акультураційні процеси, треба констатувати, що вони ґрунтуються на найважливіших постулатах діалектики, принципах діалектичної логіки, на історичному підході й реалізуються в певній системі.

Правові системи як об'єкти порівняльного правознавства є складними поліструктурними утвореннями, тобто являють собою цілісний комплекс взаємопов'язаних елементів; ці елементи правової системи у свою чергу становлять системи нижчого, порівняно з правовою системою, порядку; остання входить як елемент до системи вищого порядку – суспільства; правова система та її елементи утворюють єдність із середовищем, у якому вони функціонують.

Мета застосування методологічних засобів системного підходу полягає в тому, щоб адекватно зрозуміти картину взаємозв'язків усіх елементів, проаналізувати їх взаємодію, тобто в нашому випадку – взаємозв'язки правової системи та її елементів із зовнішнім середовищем, іншими соціальними системами: політичною, економічною, моральною, релігійною і т. д. [13, с. 132]. Що стосується взаємодії правової системи із зовнішнім середовищем, то це взаємодія з іншими правовими системами, що утворює акультураційну діалоговість.

Як зазначає О.Ф. Скакун, у дослідженнях у галузі порівняльного правознавства можливі два шляхи динаміки методів: 1) через комбінацію існуючих елементів компаративного методу (провідного в порівняльному правознавстві) і створення таким шляхом нових дослідницьких моделей і конструкцій (під час вирішення наукових завдань); 2) через освоєння нових моделей, залучення нових методологічних засобів і процедур (що реалізуються під час виникнення наукових проблем) [14, с. 9].

У сучасний період повинен існувати міждисциплінарний обмін, який проявляється в ході дослідження комплексних наукових проблем, для вирішення яких потрібно й об'єктивно необхідно застосовувати ідеї й методи інших наук як на макро-, так і на мікрорівнях.

Загальнофілософський рівень пізнання є базисом акультураційних процесів, основою формування методології порівняльного правознавства, яка відображає проблему юридизації загальнофілософської методології.

Поняття методології юридичної науки охоплює: а) систему підходів і методів, способів і засобів наукового пізнання; б) вчення (теорію) про їх використання під час дослідження державно-правових явищ [15, с. 168].

На думку Д.А. Керімова, методологія – явище, яке об'єднує низку компонентів: світогляд і фундаментальні загальнотеоретичні концепції, загаль-

ні філософські закони й категорії, загальні й спеціальні наукові методи [16, с. 46]. Отже, під методологією розуміють весь комплекс пізнання юридичної дійсності в цілому й розуміння акультураційних процесів зокрема.

Сучасна багаторівнева методологія науки пов'язана з наявністю складних пізнавальних конструкцій і ситуацій [17, с. 20–21], із модифікацією об'єкта та предмета юридичної науки [18, с. 75], зі змінами самих явищ, що становлять об'єкт дослідження [19, с. 8].

Порівняльне правознавство використовує фактично весь методологічний арсенал юридичної науки, тому методологія компаративістики не може обмежитися лише застосуванням порівняльно-правового методу [20, с. 10].

Як зазначає вітчизняний дослідник М.С. Кельман у праці «Юридична наука: проблеми методології», основні категорії юридичної методології базуються на загальнонауковій методології; водночас, враховуючи спеціальний предмет дослідження, використання тільки загальних методів недостатньо для його вивчення. Необхідно застосувати спеціальні методи, що дозволяють ефективно досліджувати специфіку предмета юриспруденції, тобто предмету відповідної науки повинні відповідати методи її вивчення. Фактично кожна наука наділена самостійними методами дослідження [5, с. 434].

Під час аналізу акультураційних процесів варто застосовувати багаторівневу методологію порівняльного правознавства.

До багаторівневої методології порівняльного правознавства й аналізу акультурації варто віднести чотири групи методів: 1) загальні; 2) загальнонаукові; 3) міждисциплінарні; 4) спеціальні.

Загальні методи пізнання властиві кожній людині. Це спостереження, порівняння, рахування, узагальнення, дескрипція, опис [21, с. 10].

Загальнонаукові методи – це вищий філософський рівень, який надає можливість здійснити логічну й моральну оцінку явищ як на макро-, так і на мікрорівні, з'ясувати акультурацію в праві через призму синергетичного підходу.

До загальнонаукових методів треба віднести такі: діалектика, формальна логіка, гносеологічний системний аналіз, що використовується не тільки в науковому пізнанні, а й у практичній діяльності.

Діалектичний метод аналізу акультураційних процесів передбачає об'єктивний, всебічний і конкретний розгляд явищ акультурації, виявлення притаманних їм зв'язків, наявність у них суперечностей, оцінку з якісного й кількісного боку, виявлення залежності форми явища від його сутності.

Сюди також треба віднести основні закони діалектики: а) закон єдності й боротьби протилежностей; б) закон переходу кількісних змін у якісні; в) закон заперечення заперечення.

Щодо акультураційних процесів перший закон спрацьовує тоді, коли йдеться про інтеграційні процеси в національній правовій системі України. Акультураційні процеси Західної України більш орієнтовані на правову комунікацію із Заходом, а Східна Україна цю зону комунікації підтримує менше. У цьому проявляється діалектичний «закон єдності й боротьби протилежностей». Що стосується «закону переходу кількісних змін у якіс-

ні», то він спрацьовує в акультураційних процесах, що стосуються впорядкування суспільних відносин, проведення великої кількості правових реформ, виконання зобов'язань перед членами Європейського Союзу і т. д.

«Закон заперечення заперечення» спрацьовує тоді, коли існують невідгідні для держави-реципієнта умови, які нею не сприймаються. Наприклад, невідгідні для правової системи умови входження в Європейський Союз і т. д.

Прийоми пізнання, зокрема аналіз і синтез, абстракція та сходження від абстрактного до конкретного, також застосовуються в компаративістиці. Аналіз є прийомом пізнання за допомогою розмежування предмета дослідження на складові елементи. Синтез – це поєднання окремих частин предмета в єдине ціле. Наприклад, для аналізу акультураційних процесів, а саме аналізу такого явища, як національне право чи правова реальність, ми спочатку виділяємо в ній та окремо вивчаємо правові норми, правові відносини, правову свідомість, правомірну поведінку, а потім їх синтезуємо в категорії правопорядку.

Доцільно звернути увагу на системний метод (метод системного аналізу), який застосовують під час вивчення складних проблем. Системний аналіз стосується утворення, розвитку, функціонування, синтезу державно-правових явищ, а також їхнього взаємозв'язку з іншими соціальними явищами [21, с. 12]. Отже, стосовно акультураційних процесів це надзвичайно важливий метод пізнання.

Розглянемо докладніше міждисциплінарні методи, що застосовуються для вивчення акультураційних процесів.

1. *Культурологічний метод* припускає вивчення права як невід'ємної частини соціального регулювання, що базується на моральних принципах, етиці, релігії тощо.

Сьогодні розповсюдженими напрямками в порівняльно-правовій науці є культурологічний і соціологічний підходи [22, с. 10–19].

Д.В. Дождев зазначає, що науковий аналіз можливий з однієї із двох позицій: 1) залучення зовнішнього обґрунтування з іншої науки чи 2) розробка матеріалу з позиції предмета вивчення.

У першому випадку утворюється етичний, естетичний, релігійний, політичний, економічний, соціологічний, культурний, герменевтичний, семіотичний, кібернетичний чи синергетичний портрет права, у другому матеріал структурується відповідно до принципу права [22, с. 23].

Культурологічний підхід у процесі дослідження акультурації є надзвичайно важливим, тому що в результаті взаємодії правових культур функціонують правові ідеї, привнесені в національну культуру ззовні.

Щодо цього В.А. Слищенков у науковій статті «Методи порівняльного правознавства: зауваження про культурологічний підхід до порівняльного правознавства» зазначає, що культурологічний підхід є орієнтованим критерієм порівняння (*tertium comparationis*). У процесі порівняння дослідники орієнтовані на розуміння й пояснення права у визначеному правовому контексті. На основі культурологічних факторів ми можемо з'ясувати, чи підходить право тієї чи іншої країни нам [23, с. 25–36].

Сучасний філософ права С.І. Максимов щодо акультурації в контексті прав людини зазначає, що в процесі глобалізації в обговоренні проблеми прав людини найважливішою стає проблема співвідношення універсального та культурно різноманітного в їх змісті та здійсненні. Здавалося б, що наслідками глобалізації, насамперед економічної, мала б бути уніфікація всіх процесів у світі, включаючи правові й культурні. Проте певною реакцією на процеси уніфікації стала особлива увага до збереження культурного різноманіття [24, с. 134].

Мультикультурний діалог може також полегшити універсальний дискурс без підриву культурної різноманітності. Політика культурної ідентичності на підставі відвічних зв'язків має бути визнана у всіх міжнародних діалогах [24, с. 140].

Безперечно, у процесі акультурації відбувається діалог між універсальністю та традиційністю, і цей діалог не знищує й не руйнує традиційності.

2. *Соціологічний метод* полягає в дослідженні права на базі конкретних соціальних фактів [23, с. 26]. Цей метод активно застосовується також для аналізу акультураційних процесів.

Соціологічні висновки повинні стати основою для аналізу ефективності норм, інститутів і нормативно-правових актів.

На основі соціологічного методу в юриспруденції формується соціологія права. Ефективність юридичних норм як регулятора суспільних відносин залежить не тільки від ступеня їх досконалості, скільки від правових і соціальних явищ і процесів, аналізу стану суспільних відносин. Варто з'ясувати соціальну обумовленість права, його соціальну сутність і взаємозв'язок з іншими соціальними явищами та процесами [25, с. 17]. Соціологія права вивчає дію права, його ефективність, а також фактори, що їх обумовлюють. Що стосується акультураційних процесів, то соціологія права виконує тут таку функцію: а) вивчає соціальну обумовленість права, його інститутів і норм, закономірності впливу на право всієї системи матеріальних і духовних факторів; б) механізм дії права в суспільстві, закономірності впливу права та правозастосовної практики на різні аспекти соціального життя; в) ефективність дії права, його інститутів і норм у регулюванні поведінки людей [26, с. 13–14].

На нашу думку, процесу акультурації передують соціологічна оцінка певного явища, аналіз соціального сприйняття соціумом. Наприклад, інститут шлюбного договору (контракту) в українському суспільстві підтримує один відсоток населення, тому акультурація норм відбувається з огляду на традиції.

Також соціологія вказує на соціальну та громадянську ідентичність народів, вибір тієї чи іншої моделі політичної системи, проблему правових реформ; вона визначає ефективність фінансового законодавства і т. д. [27].

Вітчизняний філософ і соціолог В.А. Бачинін вказує, що соціологія дає можливість з'ясувати ментальні особливості людини, соціологічні знання, соціологічний розум і рефлексію, соціологічну інтуїцію, соціологічне уявлення, соціологічний здоровий глузд і т. д. [28, с. 40–46]. Це надзвичайно

актуально в контексті акультурації, оскільки будь-яка норма обумовлює культуру та традиції, певні ментальні особливості й культурологічні закономірності.

3. *Статистичний метод* застосовується для кількісної характеристики предмета дослідження, наприклад, у процесі аналізу відомостей про кількість правопорушень, питому вагу злочинів тощо.

4. *Конкретно-історичний метод* допомагає вивчити специфіку конкретного державно-правового явища, прослідкувати динаміку його розвитку. У порівняльному правознавстві цей метод базується на гносеологічному критерії (*епістемологічному чи когнітивному*).

Акультураційний процес вимагає глибокого аналізу історичних передумов формування тих чи інших міждержавних об'єднань із точки зору історизму, спадковості в праві, а також виникнення тих чи інших правових норм.

Як зазначає вітчизняний компаративіст М.А. Дамірлі, в епістемологічному плані науковий статус порівняльного правознавства буде доведений: по-перше, буде встановлено, що вказана вище галузь для свого дослідження вимагає спеціальної науки (концептуальна необхідність); по-друге, буде виявлено наявність особливої установки чи ракурсу розгляду; по-третє, буде доведено, що порівняльне правознавство – це пізнання, що безпосередньо націлене на досягнення нових наукових знань чи знань, спрямованих на подальше пізнання й перетворення знань. Епістемологічним критерієм пізнання є «мисленнєвий зв'язок». Вихідною епістемологічною передумовою спеціального порівняльного вивчення правової реальності є наявність відносин подібності й розбіжності (загальне, окреме й особливе), які можуть бути виявлені й пізнані належним чином лише через порівняння [30, с. 13–14].

У процесі акультурації конкретно-історичний метод дає можливість прослідкувати розвиток того чи іншого правового інституту, якого вимагає держава-реципієнт.

Доцільно згадати також про методи «спеціальні» – методи, під якими розуміють сукупність принципів, прийомів, правил, способів і засобів дослідження конкретних об'єктів (явищ, предметів, фактів). До них належать такі: спеціально-юридичний, теоретико-юридичний, конкретно-соціологічний, юридико-технічний, герменевтично-правовий, інструментально-правовий, метод теоретико-правового моделювання, теоретико-правового прогнозування, юридичної психології, а також низка методів суспільних і природничих наук.

Як зазначає В.М. Сирих, до конкретно-правових (чи приватно-правових) наукових методів відносять прийоми тлумачення права й порівняльно-правовий метод [31, с. 360].

А.Х. Саїдов відзначає, що характер та особливості порівняльно-правового методу розкриваються під час висвітлення, по-перше, його співвідношення із загальнонауковими методами; по-друге, його місця та значення в системі конкретно-наукових методів. Загальнонаукові методи дозволяють розкрити єдність і багатоманітність становлення й існування різних пра-

вових систем, фіксуючи їх загальні закономірності, тенденції розвитку. Співвідношення загальнонаукових і приватно-наукових (конкретно-наукових) методів існує у формі взаємопроникнення. Загальнонаукові методи певним чином збагачують і підвищують ефективність приватно-наукових [32, с. 42–43].

Особливо взаємодія загальнонаукових і конкретно-наукових методів сприяє аналізу акультураційних процесів, зокрема стосовно використання правових культур і правових конструкцій інших країн державою-реципієнтом. Актуалізується ця проблема в процесі проведення правових реформ і правильного розуміння сутності норм держав-реципієнтів, їх оцінки з точки зору онтології, моралі, етики, культури, ментальності.

На нашу думку, методологія дослідження акультураційних процесів повинна базуватися на використанні всього методологічного інструментарію: філософських підходів, суспільно-правових, загальних, міждисциплінарних, а також спеціальних (конкретно-наукових чи приватно-наукових і спеціально-наукових) методів.

У цьому випадку, коли застосовуємо методологію для дослідження акультураційних процесів, треба враховувати правильне онтологічне бачення. Дослідник повинен застосовувати відповідні принципи: онтологічні, аксіологічні, гносеологічні (епістемологічні), історичної об'єктивності, врахування національної самобутності, ментальних особливостей, принцип методологічного плюралізму, принцип єдності історичного й логічного, принцип нелінійності й синергетичності тощо.

У методології науки вирізняють метафізичну інтуїцію, філософський розум, теоретичне мислення [33].

Варто погодитися з професором С.С. Сливкою, що під методологією науки треба розуміти процес, що ґрунтується на антропних пізнавальних можливостях людини, її філософському мисленні, світоглядній інтерпретації підходів інших дослідників. Ідеться не лише про знання, а й про індивідуальні рефлексивні проекти, плани, моделі, певні принципи, установки, сформовані в процесі життя, інтегративний досвід [33, с. 12].

У контексті дослідження акультурації права науковцям-компаративістам варто застосовувати аксіоми методології:

а) порівняльне правознавство в процесі акультурації вимагає діалектичного підходу до вивчення правових систем (у кожній правовій системі є свої позитивні й негативні аспекти, будь-яку правову систему можна вдосконалювати на основі досвіду інших правових систем);

б) порівняння правових систем вимагає інтелектуальної об'єктивності, тут не може бути релігійних чи культових пересторог, що суперечить тим чи іншим правовим системам, їх треба оцінювати як належне й використовувати все краще;

в) право є вираженням історії, психіки, психології, традицій і культури кожного народу (відтак немає й не може бути ідентичних правових систем);

г) незважаючи на історичні розбіжності правових систем, іде процес їх зближення та взаємопроникнення;

д) порівняльне правознавство заохочує та схвалює запозичення ідей однієї правової системи іншою, проте такі запозичення потребують ґрунтовного аналізу з погляду культурної логічності;

е) мета порівняльного аналізу правових систем – зрозуміти історичні передумови формування кожної з них (у порівняльному правознавстві немає поділу національних правових систем на «погані» та «хороші») [34, с. 1; 37].

Вказані положення є основою не тільки для аналізу правової системи, а й соціальної, причому з огляду на культурологічні аспекти. Адже, на думку французького дослідника П. Легранда, «кожне право є унікальним духовним витвором. <...> Мовою сучасної медицини можна сказати, що в кожній правовій системі є свій унікальний і неповторний ДНК, і відповідно, немає й не може бути ідентичних національних правових систем у світі» [35, с. 60].

Висновки. Дослідження акультурації в порівняльному правознавстві вимагає застосування всього методологічного інструментарію, починаючи від загальнофілософських і закінчуючи спеціально-науковими методами.

Особливу увагу варто звернути на міждисциплінарні підходи, які дають можливість розкрити нові закономірності під час дослідження акультурованих державно-правових явищ.

Література

1. Новая философская энциклопедия : в 4 т. / предс. научно-ред. совета В.С. Степина ; Ин-т философии РАН ; Нац. обществ.-науч. фонд. – М. : Мысль, 2000–2001. – Т. 2 : Е – М. – 2001. – 634 с.
2. Попковская П.Я. Методология научных исследований : [курс лекций] / П.Я. Попковская. – 2-е изд. – М. : Информпресс, 2006. – 184 с.
3. Керимов Д.А. Методология права: предмет, функции, проблемы философии права / Д.А. Керимов. – 4-е изд. – М. : Изд-во СГУ, 2008. – 521 с.
4. Скакун О.Ф. Принцип единства логического и исторического методов в сравнительном правоведении : [открытая лекция] / О.Ф. Скакун ; за ред. Ю.С. Шемшученка, О.В. Кресина ; Ин-т государства и права им. В.М. Корецкого НАН Украины. – К. ; Симферополь : Логос, 2007. – Вып. 5. – 31 с.
5. Кельман М.С. Юридична наука: проблеми методології : [монографія] / М.С. Кельман. – Тернопіль : ТзОВ «Терно-Граф», 2011. – 492 с.
6. Тойнби А.Дж. Постигение истории / А.Дж. Тойнби. – пер. с англ. – М. : Прогресс, 1991. – 736 с.
7. Проблемы общей теории права и государства : [учебник] / под общ. ред. В.С. Нерсесянца. – М. : НОРМА-ИНФРА, 1999. – 832 с.
8. Лисенко О.К. Методи порівняльного правознавства / О.К. Лисенко // Порівняльне правознавство. – 2013. – № 1–2. – С. 182–189.
9. Керимов Д.А. Методология права (предмет, функция, проблемы философии права) : [монография] / Д.А. Керимов. – 2-е изд. – М. : Аванта+, 2001. – 560 с.
10. Доржев Ж.Б. О синергетическом подходе в сравнительно-правовых исследованиях / Ж.Б. Доржев // Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку : зб. наук. праць / за ред. Ю.С. Шемшученка, Л.В. Губерського, І.С. Гриценка ; упор. О.В. Кресін. – К. : Логос, 2009. – С. 61–65.
11. Сырых В.М. Метод правовой науки (основные элементы, структура) / В.М. Сырых. – М. : Юридическая литература, 1980. – 175 с.
12. Козюбра М.І. Методологія права: концептуальні підходи / М.І. Козюбра // Проблеми методології сучасного правознавства : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м.

- Київ, 9–10 жовтня 1996 р.). – К. : Укр. правнича фундація, 1996. – С. 23–25.
13. Дамирлин М.А. Право и история: эпистемологические проблемы / М.А. Дамирлин. – СПб. : Изд-во С.-Петерб. ун-та, 2002. – 456 с.
 14. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави : [навчальний посібник] / П.М. Рабінович. – К. : Атіка, 2001. – 176 с.
 15. Керимов Д.А. Методология права (предмет, функция, проблемы философии права) / Д.А. Керимов. – М. : Мысль, 2001. – 630 с.
 16. Лешкевич Т.Г. Философия науки: традиции и новации : [учебное пособие для вузов] / Т.Г. Лешкевич. – М. : Приор, 2001. – 430 с.
 17. Рабінович П.М. Проблеми трансформації методології вітчизняного правознавства: досягнення, втрати, перспективи / П.М. Рабінович // Методологічні проблеми правової науки : матер. міжнар. наук. конф. (м. Харків, 13–14 грудня 2002 р.) / упорядн. : М.І. Панов, Ю.М. Грошевий. – Х. : Право, 2002. – С. 15–25.
 18. Кресін О.В. Порівняльне правознавство у системі юридичних наук: проблеми методології : [монографія] / [О.В. Кресін та ін.] ; за ред. Ю.С. Шешученка. – К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корещького НАН України, 2006. – 256 с.
 19. Ткаченко В.Д. Порівняльне правознавство : [підручник] / [В.Д. Ткаченко, С.П. Погребняк, Д.В. Лук'янов] ; за ред. В.Д. Ткаченка. – Х. : Право, 2003. – 274 с.
 20. Сырых В.М. Логические основания общей теории права : в 2 т. / В.М. Сырых. – М. : Юстицинформ, 2000– . – Т. 1. – 2000. – 528 с.
 21. Крестовська Н.М. Теорія держави і права: елементарний курс / Н.М. Крестовська, Л.Г. Матвеева. – вид. 3-є. – Х. : Одиссей, 2012. – 432 с.
 22. Дождев Д.В. Сравнительное право: состояние и перспективы / Д.В. Дождев // Российский ежегодник сравнительного права / под ред. Д.В. Дождева. – СПб. : Питер, 2007. – С. 7–28.
 23. Слыщенко В.А. Методы сравнительного правоведения: замечания о культурологическом подходе к сравнительному правоведению / В.А. Слыщенко ; под ред. Д.В. Дождева // Ежегодник сравнительного права. – М. : Статут, 2011. – 327 с.
 24. Максимов С.І. Філософія права: сучасні інтерпретації (вибрані праці) / С.І. Максимов. – Х. : Право, 2010. – 336 с.
 25. Глазырин В.В. Социология права : [учебное пособие] / [В.В. Глазырин, Ю.И. Гревцов, В.В. Зенков и др.] ; под ред. В.М. Сырых. – М. : Юридический дом «Юстицинформ», 2001. – 480 с.
 26. Гревцов Ю.И. Социология права : [курс лекций] / Ю.И. Гревцов. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2001. – 312 с.
 27. Шереги Ф.Э. Социология права: прикладные исследования / Ф.Э. Шереги. – СПб. : Алетей, 2002. – 447 с.
 28. Бачинин В.А. Социология. Академический курс / В.А. Бачинин. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2004. – 871 с.
 29. Новая философская энциклопедия : в 4 т. / предс. научно-ред. совета В.С. Степина ; Ин-т философии РАН ; Нац. обществ.-науч. фонд. – 2-е изд., испр. и допол. – М. : Мысль, 2010– . – Т. 4 : Т – Я. – 2010. – 736 с.
 30. Дамирли М.А. Сравнительное правоведение в поисках собственной идентичности : [открытая лекция] / М.А. Дамирли. – К. ; Львов : ЗУКЦ, 2012. – Вып. 28. – 24 с.
 31. Сырых В.М. Логические оснований общей теории права : в 2 т. / В.М. Сырых. – М. : Юстицинформ, 2000– . – Т. 1. – 2000. – 528 с.
 32. Саидов А.Х. Сравнительное правоведение (основные правовые системы современности) : [учебник] / А.Х. Саидов ; отв. ред. В.А. Туманова. – 2-е изд., доп. и перераб. – М. : Юристъ, 2000. – 448 с.
 33. Сливка С.С. Філософія права : [навчальний посібник] / С.С. Сливка. – Львів : ЛьвДУВС, 2010. – 264 с.
 34. Осакке К. Сравнительное правоведение в схемах. Общая и Особенная части : [учебно-практическое пособие] / К. Осакке. – М. : Дело, 2000. – 256 с.
 35. Осакке К. Размышления о природе сравнительного правоведения: некоторые теоретические вопросы / К. Осакке // Зарубежное законодательство и сравнительное правоведение. – 2006. – № 3. – С. 54–71.

А н о т а ц і я

Sitar I. M. Methodology of comparative law in the context of acculturation processes (structural and system analysis). – Стаття.

Розглянуто проблему розуміння методології порівняльного правознавства в контексті аккультураційних процесів. Зазначено, що для аналізу й ефективного досягнення мети аккультураційного процесу варто застосовувати весь методологічний інструментарій порівняльного правознавства, а також здійснити юридизацію загальнофілософської методології в сучасному підході до дослідження аккультурації в праві.

Ключові слова: методологія права, методологія порівняльного правознавства, методологія аккультураційних процесів, юридизація методології порівняльного правознавства.

А н н о т а ц и я

Sitar I. M. Methodology of comparative law in the context of acculturation processes (structural and system analysis). – Стаття.

Рассмотрена проблема понимания методологии сравнительного правоведения в контексте аккультурационных процессов. Отмечено, что для анализа и эффективного достижения целей аккультурационного процесса следует применить весь методологический инструментарий сравнительного правоведения, а также осуществить юридизацию общеправовой методологии в современном подходе к исследованию аккультурации в праве.

Ключевые слова: методология права, методология сравнительного правоведения, методология аккультурационных процессов, юридизация методологии сравнительного правоведения.

S u m m a r y

Sitar I. M. Methodology of comparative law in the context of acculturation processes (structural and system analysis). – Article.

The problem of understanding the methodology of comparative law in the context of acculturation processes is considered. It is noted that analysis and effectuation in acculturation processes require the use of all comparative law methodological tools and juridisation of general philosophical methodology in the modern approach to the study of acculturation in law.

Key words: methodology of law, comparative law methodology, methodology of acculturation processes, juridisation of comparative law methodology.